

ИЗВЕШТАЈ СО ПРЕПОРАКИ

НАМАЛУВАЊЕ НА РОДОВИТЕ БАРИЕРИ

ПОМЕЃУ ТРАНСРОДОВИТЕ ЛИЦА ВО

НАЦИОНАЛНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА ХИВ

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Трансродовите лица во Република Северна Македонија често имаат отежнат пристап до здравствени услуги, најчесто поради стигма и дискриминација, што повратно негативно се одразува на нивното општо здравје и дополнително ги става под ризик од ХИВ. За многу трансродови лица првата влезна точка во здравствениот систем се услугите за сексуално и репродуктивно здравје кои ги нудат граѓанските организации, меѓутоа и тука пристапот за трансродовите лица е ограничен. Имено, во ниту еден од овие сервиси не се вклучени останати услуги за сексуално и репродуктивно здравје кои се од суштинска важност за целокупното здравје на трансродовите лица.

Неодговорните одлуки и политики за ХИВ во Република Северна Македонија во последните неколку години, не само што го зголемува ризикот од ХИВ и инциденцата (нови дијагностицирани случаи) помеѓу клучните популации, туку го зголемува и товарот врз јавните здравствени установи. Дури и најмалото зголемување на бројот на нови случаи со ХИВ води кон повеќекратно зголемување на трошоците за третман и грижа. Ефектите од ваквиот произволен институционален пристап кон превенцијата на ХИВ во последните години се евидентни со регистрањето на првите случаи на ХИВ кај трансродовите лица, според достапните податоци на Институтот за јавно здравје за состојбите со ХИВ во Република Северна Македонија.

Ова е резултат на нивната исклученост и непознавање во националните политики, стратегии и програми за ХИВ како клучна популација, а непостоењето на соодветни интервенции наменети за трансродовите лица дополнително го зголемува родовиот јаз во превенцијата од ХИВ. Во моментот, трансродовите лица ги добиваат услугите и сервисите за ХИВ и СРЗ во рамки на програмите и интервенциите наменети за останатите клучни популации, кои не секогаш соодветствуваат на потребите на трансродовите лица.

Тоа лесно може да се согледа од годишните програми за ХИВ, како и националните стратегии каде трансродовите лица повремено само се споменуваат, но се изоставени конкретни мерки насочени кон оваа популација. Дополнително, системската неви-

дливорост на трансродовите лица во овие програми е очигледна во годишните извештаи за спроведени активности согласно програмите за заштита на населението од ХИВ/СИДА објавени од Институтот за јавно здравје, каде воопшто не постојат сегрегирани податоци за трансродовите лица за опфатот со превентивни активности.

Состојбите околу пристапот до сервиси за ХИВ кај трансродовите лица претставуваат аларм кој треба сериозно да се адресира од страна на сите одговорни и засегнати страни. Од особена важност е неопходно да се креираат соодветни политики во интерес на трансродовите лица и да се преземат соодветни мерки и интервенции за намалување на ризикот од ХИВ кај оваа и онака ранлива и маргинализирана популација.

ПЕРЦЕПЦИИ КАЈ КЛУЧНИТЕ ПОПУЛАЦИИ ЗА ПРИСТАПОТ ДО СЕРВИСИ ЗА ХИВ

Во истражувањето кое беше спроведено помеѓу заедниците во периодот од јули до септември 2023 година, учествуваа 25 лица од клучните популации (5 сексуални работници, 5 трансродови лица, 5 мажи кои имаат секс со мажи, 5 лица кои употребуваат дроги и 5 лица кои живеат со ХИВ). Најголемиот дел од испитаниците беа од Скопје, додека помал дел од останати градови, а возрастната група се движеше од 26 до 60 години. 44% од учесниците се идентификуваат како мажи, 36% како жени и 20% како трансродови лица. Во најголем број испитаниците беа од македонска етничка припадност (86%), додека останатиот мал дел од учесниците се идентификуваат како припадници на ромската, албанската и хрватската етничка припадност.

Помеѓу испитаниците постои голема свесност за сервисите за ХИВ, односно 96% досега направиле ХИВ тест од кои околу половината го направиле во последната година. Најчесто лицата од клучните популации ги користат сервисите за ХИВ кои ги нудат граѓанските организации (87,5%), а само мал дел бараат вакви услуги во јавните или приватните здравствени установи. Истражувањето го потврдува фактот дека лицата од клучните популации имаат најголема доверба во граѓанските организации кога станува збор за услуги за ХИВ, а пристапот до овие сервиси над 70% од нив го оцениле највисоко.

ПРОБЛЕМИ, ПОТРЕБИ И ПРИОРИТЕТИ НА ТРАНСРОДОВИТЕ ЛИЦА ВО ПРИСТАПОТ ДО СЕРВИСИ ЗА ХИВ

Како еден од најважните заклучоци на ова истражување се перцепциите на лицата од клучните популации за ограниченоста на пристапот до сервиси за ХИВ за трансродовите лица. 68% од испитаниците сметаат дека трансродовите лица имаат помал или ограничен пристап до сервиси за ХИВ и дека е потребно зголемување на напорите за опфат на оваа заедница со превентивни услуги. Имајќи предвид дека ХИВ претставува сконцентрирана епидемија помеѓу мажите кои имаат секс со мажи, речиси половина од учесниците (44%), исто така препознаваат дека оваа популација има ограничен или отежнат пристап до сервисите за ХИВ.

Како клучни проблеми за трансродовите лица во однос на достапноста на сервисите за ХИВ, испитаниците ги издвојуваат стигмата и дискриминацијата, слабата доверба во здравствените институции, неедуцираноста на здравствениот персонал во јавното здравство за потребите на трансродовите лица, како и малиот број граѓански организации кои работат со оваа целна група. Притоа, може да се заклучи дека стигмата, ниската свесност и неприфаќањето кои по-

стојат околу трансродовите лица кај општата јавност, често се пресликува во однесувањето и третманот од страна на здравствените работници, па така трансродовите лица често се соочуваат со проблеми во пристапот до здравствени услуги. Дополнително, правното признавање на родот е исто така проблем кој испитаниците го истакнуваат, односно можноста да ги усогласат личните документи за идентификација би им овозможило на трансродовите лица полесно да пристапат до здравствени услуги и услуги за превенција од ХИВ.

Главните приоритети во однос на сервисите за ХИВ варираат во зависност од потребите на секоја клучна популација, но во најголема мера испитаниците од сите клучни популации сметаат дека трансродовите лица треба да бидат препознаени како посебна клучна популација за која треба да бидат овозможени посебни и соодветни сервиси за превенција од ХИВ. Од особена важност за сите клучни популации е едуцираноста и сензибилизираноста на здравствениот персонал за нивните конкретни проблеми и потреби и достапност на здравствените услуги без стигма и дискриминација. Доверливоста и приватноста исто така претставуваат важен фактор во пристапот до сервиси за ХИВ и СРЗ, без разлика каде се добиваат услугите.

ПРЕПОРАКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА РОДОВИТЕ БАРИЕРИ ПОМЕЃУ ТРАНСРОДОВИТЕ ЛИЦА ВО НАЦИОНАЛНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА ХИВ

• Да се препознаат и вклучат трансродовите лица како клучна популација во националните стратегии и програми за ХИВ со соодветно програмирани и буџетирани интервенции, согласно специфичните потреби на трансродовите лица.

• Да се вклучат трансродовите лица како даватели на услуги во сервисите за превенција од ХИВ и останатите сервиси за сексуално и репродуктивно здравје.

• Да се едуцираат и сензибилизираат здравствениите работници од јавното и приватното здравство за потребите на сите клучни популации, а особено за трансродовата заедница.

Оваа публикација е подготвена од Здружението за заштита на маргинализираните работници СТАР-СТАР од Скопје во соработка со ТрансФорма – Иницијатива за заштита и унапредување на правата на трансродовите луѓе во Република Северна Македонија и објавена како дел од регионалниот проект „Одржливост на сервисите за клучните популации во регионот на Источна Европа и Централна Азија“ (SoC_проект 2.0), имплементиран од конзорциум организации предводени од Алијансата за јавно здравје во партнерство со „100% живот“, финансиран од Глобалниот фонд.

Ставовите искажани во оваа публикација се на авторите и можно е да не ги одразуваат ставовите на конзорциумот организации, како и на Глобалниот фонд.

Глобалниот фонд не беше вклучен во договарањето и одобрувањето ниту на самиот материјал, ниту на можните заклучоци кои произлегуваат од него.

БЕСПЛАТНА ДИСТРИБУЦИЈА

ПРВ КОЛЕКТИВ НА СЕКСУАЛНИ РАБОТНИЦИ НА БАЛКАНОТ

TransformA

Alliance for Public Health

100%LIFE

EURASIAN KEY POPULATIONS COALITION